

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών»

COM(2010) 392 τελικό — 2010/0215 (COD)

(2011/C 54/15)

Γενικός εισηγητής: **ο κ. PEZZINI**

Στις 29 Σεπτεμβρίου 2010, και σύμφωνα με το άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Συμβούλιο αποφάσισε να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα:

Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών

COM(2010) 392 τελικό - 2010/0215 (COD).

Στις 20 Οκτωβρίου 2010, το Προεδρείο της ΕΟΚΕ ανέθεσε την προετοιμασία των σχετικών εργασιών στο ειδικευμένο τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη».

Λόγω του επείγοντος χαρακτήρα των εργασιών, κατά την 467η σύνοδο ολομέλειας, της 8ης και 9ης Δεκεμβρίου 2010 (συνεδρίαση της 8ης Δεκεμβρίου 2010), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, όρισε ως γενικό εισηγητή τον κ. Pezzini και υιοθέτησε με 161 ψήφους υπέρ, χωρίς ψήφους κατά και 3 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση:

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1 Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει το έργο της Επιτροπής που αποσκοπεί στην εκπόνηση μιας ολοκληρωμένης δέσμης νομοθετικών πράξεων με στόχο τη θεσμοθέτηση ενός κοινού συνόλου δικονομικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο των ποινικών διαδικασιών των κρατών μελών.

1.2 Το δικαίωμα, έγκαιρης και έγκυρης, ενημέρωσης αποτελεί τμήμα της νομικής παράδοσης της Ένωσης και προσλαμβάνει ακόμη μεγαλύτερη σημασία υπό το πρίσμα των εσωτερικών μετακινήσεων των πολιτών των κρατών μελών.

1.3 Ακόμη και οι πολίτες τρίτων χωρών, οι οποίοι εισέρχονται ολοένα και πιο πολυάριθμοι στην Ένωση, πρέπει να είναι σε θέση να διαπιστώσουν, αφενός, το νομικό πνεύμα που διέπει την Ένωση και, αφετέρου, τη σαφήνεια των διαδικασιών που επιδεικνύουν σεβασμό προς τον άνθρωπο, ακόμη κι αν αυτός υπόκειται σε ποινική διαδικασία.

1.4 Κατά την Επιτροπή, η προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών –η οποία αποτελεί τον πυρήνα της οδηγίας– οφείλει να αποτελέσει τον ακρογωνιαίο λίθο της δικαστικής συνεργασίας, ακόμη και για την περαιτέρω προβολή του «Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων» ο οποίος ενσωματώθηκε στη Συνθήκη της ΕΕ (ΣΛΕΕ και ΣΕΕ).

1.5 Η ΕΟΚΕ είναι της γνώμης ότι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, μέσω κοινών και αμοιβαία αποδεκτών διαδικασιών, αποτελεί αναμφίβολα ισχυρή συνιστώσα τόσο της συνοχής όσο και της ενδυνάμωσης της ελεύθερης κυκλοφορίας στο εσωτερικό της ΕΕ.

2. Γενικές παρατηρήσεις

2.1 Για τη διασφάλιση του θεμελιώδους δικαιώματος σε «δικαίη» ποινική δίκη σύμφωνα με το κράτος δικαίου, η ΕΕ έχει αναλάβει συγκεκριμένη δράση με στόχο την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες.

2.2 Στη δράση αυτή περιλαμβάνεται επίσης η ενίσχυση των δικαιωμάτων υπεράσπισης. Η εν λόγω κοινή δράση θα πρέπει να εκληφθεί ως μείζονος σημασίας, ιδίως για την ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης στον ευρωπαϊκό χώρο δικαιοσύνης, αλλά και για την απτή εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων.

2.3 Πράγματι, η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων και η διαρκώς αυξανόμενη άσκηση των δικαιωμάτων ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής επέφεραν αύξηση του αριθμού των ατόμων που ενέχονται πλέον σε κάποια ποινική διαδικασία σε ένα κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος διαμονής τους.

2.4 Στο ψήφισμα 2009/C295/01 του Συμβουλίου της ΕΕ, της 30ής Νοεμβρίου 2009, όπου υπενθυμίζονται:

— τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε του 1999·

— το πρόγραμμα της Χάγης του 2004·

— το πρόγραμμα της Στοκχόλμης του Δεκεμβρίου 2009 για την περίοδο 2010-2014,

προτείνεται εν γένει να διασφαλιστεί –σε διαδοχικά στάδια– η πλήρης εφαρμογή και η συνεπής τήρηση του «δικαιώματος δικαίας δίκης».

2.4.1 Τούτο προκύπτει από την αρχή που καθιερώνεται ρητά στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ), η οποία κατά συνέπεια εκλαμβάνεται ως κοινή βάση για την προστασία των δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες.

2.5 Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και τα δικαιώματα υπεράσπισης κατοχυρώνονται άλλωστε με τα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (1).

2.6 Ειδικότερα, στον Οδικό Χάρτη έξι σημείων ο οποίος εγκρίθηκε στο προαναφερθέν ψήφισμα του Συμβουλίου επισημαίνονται ως προτεραιότητες τα ακόλουθα μέτρα:

— Μέτρο Α: δεδομένου ότι για να ασκήσει κανείς πλήρως τα δικαιώματα υπεράσπισης του απαιτείται να τα γνωρίζει, θεσπίζεται το δικαίωμα ενός υπόπτου ή κατηγορουμένου, ο οποίος δεν ομιλεί ή δεν κατανοεί τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στη διαδικασία, να διαθέτει διερμηνέα και να του παρέχεται μετάφραση των βασικών δικογράφων (2) ·

— Μέτρο Β: προβλέπεται ότι ένα πρόσωπο που είναι ύποπτο ή κατηγορείται για τέλεση εγκλήματος θα πρέπει να ενημερώνεται δεόντως για τα βασικά δικαιώματά του, προφορικά ή γραπτώς, λ.χ. μέσω εγγράφου δικαιωμάτων (Letter of Rights). Ορίζεται επίσης ότι το πρόσωπο αυτό δικαιούται να λαμβάνει ταχέως πληροφορίες σχετικά με τον χαρακτήρα και την αιτία των κατηγοριών που του απευθύνονται, και να αποκτά, την κατάλληλη στιγμή, όλες τις πληροφορίες που απαιτούνται για την προετοιμασία της υπεράσπισης του.

3. Περιεχόμενο της πρότασης

3.1 Η Επιτροπή, ανταποκρινόμενη στην εντολή που της ανατέθηκε από το Συμβούλιο με το προαναφερθέν ψήφισμα της 27ης Ιουλίου 2010, εκπόνησε την πρόταση οδηγίας –έγγρ. COM(2010) 392 τελικό– σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών.

3.2 Η πρόταση οδηγίας αποσκοπεί στην ταχεία θέση σε εφαρμογή του μέτρου Β του Οδικού Χάρτη που προαναφέρθηκε με τη θέσπιση κοινών ελάχιστων προτύπων σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών σε ολόκληρη την επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

(1) Το άρθρο 5, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ (Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια) ορίζει, ειδικότερα, ότι «Παν συλληφθέν πρόσωπον δέον να πληροφορηθεί κατά το δυνατόν συντομότερον και εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί, τους λόγους της συλλήψεώς του ως και πάσαν διατυπωμένην εναντίον του κατηγορίαν».

Το επόμενο άρθρο 6, παράγραφος 3, της ΕΣΔΑ (Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη) προβλέπει ότι «Ειδικότερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα: α) όπως πληροφορηθή, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας· β) όπως διαθέτη τον χρόνο και τας αναγκαίας υκολ. ζήτησ. προετοιμασίας της υπερασπίσεώς του· στ) να τύχη δωρεά παραστάσεως διερμηνέως, εάν δεν εννοή ή δεν ομιλή την χρησιμοποιουμένην εις το δικαστήριον γλώσσαν».

Οι ίδιες εγγυήσεις για δίκαιη δίκη προβλέπονται ρητά από το Ιταλικό Σύνταγμα στο άρθρο 111, όπως αυτό τροποποιήθηκε με τον συνταγματικό νόμο αριθ. 2/1999.

(2) Οδηγία 2010/64/ΕΕ, η οποία δημοσιεύθηκε στην ΕΕ L 280 της 26ης Οκτωβρίου 2010 και τέθηκε σε ισχύ στις 20 Οκτωβρίου 2010.

3.3 Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες, η εισαγγελική αρχή οφείλει όχι μόνον να θέτει τις απαιτούμενες πληροφορίες στη διάθεση του υπόπτου, αλλά και να τις κοινοποιεί δεόντως στην υπεράσπιση.

3.4 Τα εν λόγω θετικά και λογικά μέτρα θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να έχουν ως έμπρακτο αποτέλεσμα τη μείωση του απαιτούμενου χρόνου και του κόστους της δικαιοσύνης, με παράλληλη αποφυγή εσφαλμένων δικαστικών αποφάσεων και ελαχιστοποίησης του αριθμού των προσφυγών.

3.5 Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα μπορούσε επομένως να επέλθει ένα είδος θετικής «αντιστάθμισης» των επιπρόσθετων οικονομικών επιβαρύνσεων, έστω και περιορισμένων, που συνεπάγεται αναμφίβολα η εκπόνηση και η απτή χρήση των μέτρων πληροφόρησης.

4. Ειδικές παρατηρήσεις

4.1 Αιτιολογική σκέψη (18): η φράση «η ενημέρωση σχετικά με τα δικαιώματα θα πρέπει να παρέχεται [...] εγκαίρως κατά την έναρξη των ποινικών διαδικασιών» μπορεί να θεωρηθεί αντιφατική και γι' αυτό το λόγο θα ήταν χρήσιμο να διευκρινιστεί η ακριβής χρονική στιγμή κατά την οποία πρέπει να πραγματοποιείται η προφορική ή η γραπτή ενημέρωση του κατηγορουμένου.

4.2 Αιτιολογική σκέψη (19): η αρχική φράση «η ενημέρωση σχετικά με τα άμεσα συναφή δικονομικά δικαιώματα» θεωρείται ασαφής, οπότε θα ήταν σκόπιμο να διευκρινιστεί καλύτερα η φύση και η εμβέλεια των εν λόγω δικονομικών δικαιωμάτων τα οποία είναι σημαντικά ιδίως για την αποτελεσματικότητα της υπεράσπισης.

4.3 Αιτιολογική σκέψη (21): η τελευταία φράση «θέτει σε σοβαρό κίνδυνο [...] ή την εσωτερική ασφάλεια του κράτους μέλους» μπορεί να φαίνεται αόριστη από μόνη της, όμως η έκφραση «σε σοβαρό κίνδυνο» θα πρέπει να εκληφθεί ως προαπαιτούμενο για την αποφυγή του ενδεχόμενου άσκησης «πολιτικής» διακριτικής ευχέρειας εκ μέρους των κρατών μελών, με πρόσχημα τη διασφάλιση της «εσωτερικής ασφάλειας».

4.4 Αιτιολογική σκέψη (22): η φράση «μηχανισμό για την επαλήθευση της πλήρους ενημέρωσης υπόπτων» θα μπορούσε να διευκρινιστεί καλύτερα από την άποψη της διαφάνειας, με την προσθήκη έπειτα από τη λέξη «επαλήθευση» της φράσης «με επίσημες πράξεις».

4.5 Άρθρο 3, παράγραφος 1: η λέξη «άμεσα» θα μπορούσε να αντικατασταθεί επωφελώς από τις λέξεις «εξ αρχής».

4.6 Άρθρο 3, παράγραφος 2, τελευταία περίπτωση: η φράση «έγκαιρης παραπομπής» καλό θα ήταν να αντικατασταθεί από τη φράση «να παραπεμφθή συντόμως», σύμφωνα με τη διατύπωση του άρθρου 5, παράγραφος 3, της ΕΣΔΑ.

4.7 «Άρθρο 4 παρ. 1: η λέξη «άμεσα» να αντικατασταθεί από τη φράση «μέσω της ίδιας νομικής πράξης».

4.8 Άρθρο 6: δεδομένου ότι η οδηγία αφορά το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την κατηγορία, τόσο κατά τη διάρκεια της δίκης όσο και κατά το προδικαστικό στάδιο, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η ενημέρωση σχετικά με την κατηγορία πρέπει να παρέχεται ακόμη και κατά τη διάρκεια της αστυνομικής έρευνας ή τουλάχιστον σε περίπτωση μεταβίβασης της δικαστικής εξουσίας ή απαγγελίας της αρχικής κατηγορίας.

4.9 «Άρθρο 6 παράγραφος 1: Να τροποποιηθεί η διατύπωση ως εξής: “Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο ύποπτος ή κατηγορούμενος ενημερώνεται επαρκώς σχετικά με την κατηγορία **και την αιτιολόγησή της**, ώστε να διασφαλίζεται ο δίκαιος χαρακτήρας των ποινικών διαδικασιών”. Στόχος είναι η συμμόρφωση προς τις διατάξεις της ΕΣΔΑ (άρθρο 6 παράγραφος 3 στοιχείο α), που αναφέρονται ρητώς στον **“λόγον της εναντίον του κατηγορίας”**.»

4.10 «Άρθρο 6 παρ. 2: Να αντικατασταθεί η λέξη **“άμεσα”** από τη φράση **“όσο το δυνατόν ταχύτερα”**, έτσι ώστε να χρησιμοποιηθεί η ίδια διατύπωση με εκείνη της ΕΣΔΑ, διατύπωση για την οποία υφίσταται ήδη εκτεταμένη νομολογία.»

4.11 «Άρθρο 6 παρ. 3 εδάφ. α): Το κείμενο του εδαφίου “περιγραφή των περιστάσεων υπό τις οποίες **τελέστηκε** η αξιόποινη πράξη, ...” να διατυπωθεί ως εξής: “περιγραφή των περιστάσεων υπό τις οποίες **εικάζεται ότι τελέστηκε** η αξιόποινη πράξη, ...” διότι τη χρονική στιγμή της απαγγελίας κατηγοριών δεν έχει ακόμη αποδειχθεί ότι πράγματι έχει τελεστεί αξιόποινη πράξη· το συμπέρασμα συνάγεται μόνο μετά την ολοκλήρωση της δικαστικής διαδικασίας.»

4.12 Άρθρο 6, παράγραφος 3, στοιχείο α): η φράση **«περιλαμβανομένου του χρόνου, του τόπου και του βαθμού συμμετοχής»** θα καθίστατο επακριβέστερη με την αντικατάσταση της λέξης **«βαθμού»** από τις λέξεις **«πραγματικού ρόλου»**.

4.13 Άρθρο 6 παράγραφος 3: Να προστεθούν τρία νέα εδάφια με το εξής κείμενο:

γ) την κλίμακα των εφαρμοστέων ποινών για την εν λόγω αξιόποινη πράξη·

δ) τις προθεσμίες, τα μέσα υπεράσπισης και τα αποδεικτικά μέσα·

ε) την αξία της ενδεχόμενης ομολογίας των πράξεων.»

4.14 Άρθρο 7, παράγραφος 2: η επιβολή υποχρέωσης απορρήτου βάσει της οποίας μπορεί να μην επιτραπεί η πρόσβαση σε ορισμένα έγγραφα, μετά την ολοκλήρωση των ερευνών, δεν θα πρέπει να αφήνει υπερβολικά περιθώρια διακριτικής ευχέρειας στην αρμόδια δικαστική αρχή, δεδομένου ότι μετά την ολοκλήρωση των ερευνών τα διαδικαστικά έγγραφα καθίστανται κατά κανόνα διαθέσιμα.

4.15 Άρθρο 7, παράγραφος 3: κρίνεται σκόπιμο να διατηρηθεί σε όλες τις γλωσσικές εκδόσεις η αναφορά σε **«προανακριτικές διαδικασίες»** και να αποφευχθεί η λέξη **«προδικαστικές»**, δεδομένου ότι πολλά δικονομικά συστήματα δεν προβλέπουν πια αυτό το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας.

Βρυξέλλες, 8 Δεκεμβρίου 2010

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Staffan NILSSON